

แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา
พรรณพร โตทศ, บุณทริก บุญพบ, วรากรณ์ ตรีรัตนคุปต์, ณัฏชา เอกนาวา, ชุติมา พรหมเดช,
สุริรัตน์ อุปพงษ์, ณัฐชนา นวลยั, ศรายุทธ อินทร์ประยูร, อนุส ลิขิตกุลตถาวร
 นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาทัศนศิลป์ คณะจิตรกรรมประติมากรรมและภาพพิมพ์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำสำคัญ ธรรมชาติ, ศิลปะร่วมสมัย, ยุโรป, อเมริกา, แนวคิด

บทคัดย่อ

ธรรมชาติเอาคืน ธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ ธรรมชาติอันสวยงาม ธรรมชาติที่บอบบางต้องถนอมรักษา ฯลฯ เหล่านี้ล้วนเป็นวาทกรรมที่เราได้ยินได้ฟังในสื่อปัจจุบันจนชินหู ในทางศิลปะก็เช่นกัน เราจะเห็นงานศิลปะที่มีหัวข้อเกี่ยวกับธรรมชาติอย่างมากมาย โดยที่ศิลปินที่ทำงานในแนวทางนี้มักจะได้รับการยอมรับว่ามีความใส่ใจและปรารถนาดีต่อธรรมชาติ แต่ “ธรรมชาติ” คืออะไรในกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะ คำถามนี้ตอบได้ไม่ง่ายนัก เนื่องจากธรรมชาติของการสร้างสรรค์ศิลปะนั้นเปิดกว้างพอๆ กันกับนิยามของคำว่า “ธรรมชาติ” เอง ศิลปินดูจะมีแหล่งแห่งแรงบันดาลใจที่หลากหลาย ตั้งแต่วิทยาศาสตร์ที่ก้าวหน้าในระดับ DNA ไปจนความเชื่อเก่าแก่ที่อาจจะตกทอดมายาวนานหลายพันปี สร้างสรรค์ผลงานที่อาจจะมีความเล็กจนต้องส่องกล้องจุลทรรศน์ไปจนผล

งานที่ใหญ่โตจนเป็นภูมิทัศน์ในตัวเอง จุคนได้หลายหมื่นคน บทความนี้พยายามสำรวจแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติที่พบในการแสดงออกทางศิลปะร่วมสมัยในขอบเขตของยุโรปและอเมริกา เพื่อแสดงให้เห็นแนวโน้มที่เกิดขึ้นตั้งแต่ทศวรรษ 1960 มาจนปัจจุบัน

“ธรรมชาติ” กับความเชื่อ

มนุษย์ดำรงอยู่ด้วยความศรัทธาและความเชื่อซึ่งแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและภูมิประเทศ ความเชื่อที่สืบทอดกันมาในแต่ละวัฒนธรรมมีลักษณะร่วมกันในแง่การมีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติ การทำพิธีบูชาพระอาทิตย์หรือดวงดาวต่างๆ การบูชาภูเขา แม่น้ำหรือต้นไม้ ความเหมือนหรือแตกต่างก็ขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของแต่ละสภาพแวดล้อม

ยุโรปเหนือแถบประเทศสวีเดนในสมัยโบราณพบปากค้ำค้ำสิทธิ์ที่ขึ้นชื่อในเรื่องราวของความลึกลับ ความเชื่อเกี่ยวกับต้นไม้ของชาวเซลท์ (Celts) ที่หลักฐานประวัติศาสตร์กล่าวว่าเกิดขึ้นมาในช่วงยุคเหล็กและกระจายตัวอาศัยอยู่ในแถบยุโรปและในอาณาจักรโรมัน ตำนานของชาว Celts นั้นไม่ถูกพูดถึงอย่างแพร่หลายในหลักฐานโรมัน เนื่องจากช่วง 450 ก่อนคริสต์ศักราช ชาวเซลท์ถูกขับไล่ไปอยู่ในแถบไอร์แลนด์ โดยทิ้งตำนานว่าด้วยเรื่องลัทธิที่มีพระเจ้าหรือเทพเจ้าสูงสุดผู้เนรมิตจักรวาลโลกตลอดจนกระทั่งพืชพรรณและมวลสัตว์ต่างๆ ขึ้นก่อนที่จะเนรมิตมนุษย์เอาไว้

ในตำนานนี้ พระเจ้าเป็นผู้จัดระบบโลกบันดาลความอุดมสมบูรณ์ไว้ให้ก่อนเพราะมนุษย์นั้นยังมีคุณสมบัติที่ไม่พร้อมจะเป็นผู้สร้างจึงต้องเรียนต้องสั่งสมคุณสมบัติๆ ชีวิตของมนุษย์ในโลกเป็นเพียงทางผ่านก่อนที่จะได้ไปอยู่ในสวรรค์ที่แท้จริงอันรวมไปถึงการสร้างสวรรค์ส่วนตัวตั้งแต่อดีตระหว่างที่รอคอยสวรรค์ที่แท้จริงในอาณาจักรของพระเจ้าเป็นเจ้า ภาพธรรมชาติป่าเขาทุ่งหญ้ากว้างต้นไม้อใหญ่ที่ให้ร่มเงาอันน่าอภิรมย์จึงได้กลายเป็นแบบฉบับของ “สวรรค์” ในค่านิยมและในจิตสำนึกของคนตะวันตกผู้จะอุทานเมื่อเห็นสภาพธรรมชาติแบบนี้ว่า “This is paradise!” สำหรับแนวคิดแบบนี้สามารถพบได้ในศิลปะยุคโรมานเนสก์ (Romanesque) และ โกธิค (Gothic) จากความเชื่อที่มีเกี่ยวกับต้นไม้พืชพรรณในอดีต เช่นใบหน้าคนในหมู่ไม้แล้วลายพืชพรรณที่จำหลักลงบนหินประดับตอนบนสุดของเสา (หัวบัว) เป็นต้น (ภาพที่ 1)

ธรรมเนียมการจำหลักใบหน้าคนในมวลไม้เมื่อนั้นเป็นที่นิยมกันมานานแล้วในยุโรปภาคเหนือก่อนที่จะจักรวรรดิโรมันจะแผ่อำนาจไปถึงศิลปะโรมันสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 1 โดยมักจะสร้างรูปคนตัวเล็กเล่นอยู่ในหมู่กิ่งไม้ใบไม้หรือรูปครึ่งคนครึ่งใบไม้รูปลักษณะแบบนี้ประดับเป็นแถบยาวบนกำแพง

196 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

ศาสนสถานไปทั่วจักรวรรดิโรมันตั้งแต่ตุรกีไปถึงแถบลุ่มแม่น้ำไรน์ยังเป็นแบบประดับในศิลปะอินเดีย ตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 ในประเทศอังกฤษภาพมนุษย์พืชที่เก่าที่สุดอยู่ในศตวรรษที่ 12 ซึ่งสิ่งเหล่านี้คือ ความเชื่อเรื่องต้นไม้ที่เกิดขึ้นในทวีปยุโรป

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเกี่ยวกับดอกมิสเซลโท (Mistletoe) ที่ใช้ประดับในวันคริสต์มาสของ ชาวคริสต์ว่า ต้นมิสเซลโทมักถูกนำมาใช้เฉลิมฉลองการมาเยือนของทูตสวรรค์ ต้นพืชซึ่งมีใบ เขียวตลอดปีนี้ถูกนำมาใช้ตกแต่งบ้าน เพราะเชื่อว่ามีพลังวิเศษในการบำบัดโรคทุกชนิดตั้งแต่ การมีลูกยากของผู้หญิงไปจนถึงการแก้พิษต่างๆ ชาว Scandinavia ถือว่ามิสเซลโทเป็นพืชแห่ง ความสงบสุขและความปรองดอง และมีความเกี่ยวข้องกับเทพธิดา Frigg ซึ่งเป็นเทพธิดาแห่ง ความรักของพวกเขารวมธรรมเนียมในการจูบติดกันใต้ต้นมิสเซลโทเกิดจากความเชื่อที่ว่า การจูบกัน ใต้กิ่งของต้นพืชชนิดนี้ในเทศกาลวันคริสต์มาส เชื่อว่าจะช่วยเสริมสร้างความรักระหว่างคู่รักได้ ต้นมิสเซลโทเป็นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ของชาวเคลติกเช่นกัน นอกจากนี้ยังมีประเพณีการจูบกันใต้ข่อ มิสเซลโท อีกด้วย

ส่วนทวีปอเมริกาจากลักษณะภูมิประเทศอันกว้างใหญ่ Amerigo Vespucci เดินทางมาค้นพบ ดินแดนแห่งใหม่ ภาพแผ่นดินใหม่คือป่าที่อุดมสมบูรณ์ด้วยพันธุ์ไม้และสรรพสัตว์ อันหมายถึงว่า จะมีพืช ไม้สำหรับต่อเรือ ปลูกบ้าน ทำสีย้อมผ้า ตลอดจนเครื่องใช้ต่างๆ อย่างพร้อมสรรพ ลักษณะภูมิประเทศอันกว้างใหญ่ไพศาลแต่สวยงามน่าหลงใหลนี้สะท้อนให้เห็นในผลงานของ ช่างภาพผู้ยิ่งใหญ่ Ansel Adams ภาพถ่ายของ Adams นอกจากจะบันทึกความงดงามของ ธรรมชาติยังมีบทบาทกระตุ้นให้ผู้ชมตระหนักถึงความสำคัญของธรรมชาติและช่วยกันอนุรักษ์ ธรรมชาติของประเทศอเมริกาเอาไว้¹ (ภาพที่ 2)

ดังนั้นไม่ว่าส่วนใดของโลกต้องการที่จะอนุรักษ์ต้นไม้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้คนตระหนัก ถึงความเป็นอยู่ที่ยั่งยืนในอนาคต ประเด็นนี้ศิลปินชาวสวีเดนชื่อ Joakim Kaminsky และ Maria Poll นำมาสร้างผลงานศิลปะที่ชื่อว่า Clear Cut ณ ป่าแห่งหนึ่งที่สวีเดนเพื่อสะท้อนให้เห็นถึง การตัดไม้ทำลายป่าด้วยการนำแผ่นอะลูมิเนียมแบบบางมาพันรอบต้นไม้เพื่อให้ส่วนที่ถูกพันไว้นั้น ล่องหน หากเมื่อพิจารณาถึงแนวความคิด และรูปแบบของผลงานศิลปะนั้น ทำให้สามารถมอง ย้อนไปถึงในประเทศไทยของเราที่มีพืชบางต้นไม้ เนื่องจากชาวพุทธเชื่อว่าต้นไม้ต้นที่บวชแล้ว จะมีเทพารักษ์คอยรักษา เพราะฉะนั้นหากเรา ไม่ช่วยกันอนุรักษ์ต้นไม้เอาไว้ ไม่ว่าจะเป็นด้วยวิธีการทาง ศาสนาหรือทางศิลปะ นับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่มีส่วนช่วยให้มนุษย์ตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติ มากขึ้นทั้งสิ้น² แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของประเพณีท้องถิ่นในกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะ ร่วมสมัยด้วย (ภาพที่ 3)

ศาสนากับธรรมชาติ

ทุกสรรพสิ่งในธรรมชาติล้วนเกิดจากการสร้างสรรค์ของพระเจ้าทั้งสิ้น พระคัมภีร์ในคริสต์ศาสนา ภาคพันธสัญญาเดิม ฉบับ King James กล่าวว่า

“เริ่มแรกนั้นแผ่นดินว่างเปล่าไร้รูปแบบ มีความมืดอยู่เหนือผิวน้ำ พระวิญญาณของพระเจ้าปรากฏอยู่เหนือน้ำนั้น ในวันที่หนึ่ง ทรงสร้างแสงสว่าง และแยกความสว่างออกจากความมืด ทรงเรียกความสว่างว่าวันและความมืดว่าคืน วันที่สอง ทรงสร้างพื้นอากาศ แล้วให้อากาศแยกน้ำออกจากกัน ทรงเรียกพื้นอากาศว่าฟ้า วันที่สาม ทรงสร้างแผ่นดินและทะเล แล้วให้แผ่นดินเกิดพรรณไม้ชนิดต่างๆ วันที่สี่ ทรงสร้างดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ และดวงดาว เพื่อแยกวันออกจากคืน และเพื่อกำหนดฤดูกาล วัน เดือน และปี วันที่ห้า ทรงสร้างนกและสัตว์ทะเลนานาชนิด วันที่หก ทรงสร้างสัตว์บกและแมลงนานาชนิด รวมทั้งชายหญิงคู่แรก แล้วตรัสว่า ขอให้เราสร้างมนุษย์ตามฉายาของเรา ให้เหมือนกับเรา... วันที่เจ็ด พระเจ้าทรงหยุดพักการสร้างแล้วอวยพรวันที่เจ็ดนี้ให้เป็นวันอันศักดิ์สิทธิ์”³

ศรัทธาต่อศาสนาคริสต์ดังกล่าวทำให้เกิดความคิดเกี่ยวกับโลกว่า โลกประกอบไปด้วย พระผู้สร้าง (Creator) กับ สิ่งที่ถูกสร้าง (created) ซึ่งสิ่งแรกทำหน้าที่ควบคุม และสิ่งหลังถูกขึ้นนำ แนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อศิลปะในยุคกลางที่ทุกอย่างขึ้นอยู่กับการอำนาจภายนอกของพระเจ้าทั้งสิ้น สะท้อนถึงระบบอันศักดิ์สิทธิ์ (divine order) โดยมักพูดถึงพระเจ้าผ่านแสง ให้เห็นว่ามนุษย์มีชีวิตอยู่ได้ด้วยแสงหรือพระเจ้า งานสถาปัตยกรรมแบบโกธิกเป็นตัวอย่างของการสร้างสรรค์ที่เน้นการออกแบบแสงจากภายนอกให้ส่องผ่านกระจกสีเข้ามาในวิหารสวยงามราวสวรรค์แทนค่าการปรากฏกายของพระเจ้า แต่ในสมัยเรอเนซองส์สังคมหันไปศึกษาปรัชญาสมัยคลาสสิกโดยเฉพาะแนวความคิดประชาธิปไตยของอริสโตเติลแทนและให้ความสำคัญกับพลังอำนาจของปัจเจกภาพของบุคคล⁴

ความเจริญรุดหน้าทางเทคโนโลยีปัจจุบันทำให้ศิลปินร่วมสมัยสามารถสร้างสรรค์งานเลียนแบบผลงานภาพของพระเจ้าได้อย่างน่าทึ่ง ผลงานชื่อ The Weather Project (ค.ศ. 2003) โดย Olafur Eliasson ที่เป็นการใช้สื่อจำลองดวงอาทิตย์ขนาดใหญ่ ปกคลุมด้วยหมอกบาง งานชิ้นนี้จัดแสดงในบริเวณ Turbine Hall พิพิธภัณฑ์ Tate Modern ที่มีสัดส่วนคล้ายกับวิหาร ผลงานดวงอาทิตย์จำลองชิ้นนี้เหมือนกับการสร้างโลกต้นแบบของพระเจ้าให้ปรากฏบนโลกมนุษย์ แล้วให้สวรรค์เป็นภาพสะท้อนจากโลกต้นแบบอีกที

ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติที่ถูกจำลองด้วยทักษะทางวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ อย่างการปรับอุณหภูมิ

198 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

จัดแสง แรงลม ละอองน้ำ และเครื่องทำควัน ได้ถูกนำมาสร้างก้อนเมฆลึกลับภายในอาคาร
ดังในผลงานศิลปะจัดวางและภาพถ่ายของ Berndnaut Smilde ชื่อ Nimbus ให้ความหมายคล้าย
งานจิตรกรรมเหนือจริงของ Rene Magritte เมฆฝนนั้นถือเป็นสัญลักษณ์แห่งความโชคร้ายตาม
ความเชื่อของหลายวัฒนธรรมที่ผูกพันกับดินฟ้าอากาศ แต่ในคริสต์ศาสนาเมฆเป็นม่านบดบังฟ้า
สีคราม จึงใช้เป็นสัญลักษณ์ของพระเจ้าที่ไม่มีผู้ใดแลเห็นและมีมือที่ไพล่ออกมาจากก้อนเมฆเป็น
สัญลักษณ์แห่งมหิธานุภาพของพระเจ้าที่พบได้มากที่สุดแบบหนึ่งในงานศิลปะ⁵ (ภาพที่ 4)

จากคริสต์ศาสนาในโลกตะวันตกสู่ความเชื่อของศาสนาในซีกโลกตะวันออกอย่างพุทธ เช่น และเต๋า
ที่กลับมีความเชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติแตกต่างออกไป ชาวตะวันออกเชื่อในความลึกลับของธรรมชาติ
ให้ความเคารพและทำตัวกลมกลืนไปกับธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ ศาสนาพุทธเชื่อว่าไม่มีอำนาจเหนือ
ธรรมชาติใดมาสร้างชีวิต หลักธรรมคือธรรมชาติ และกฎของธรรมชาติคือความเปลี่ยนแปลง เกิด
ดับสลับกันไปอย่างต่อเนื่องไม่ขาดสาย นักปรัชญาเต๋าสอนให้มนุษย์ดำเนินชีวิตให้กลมกลืนกับ
ธรรมชาติ แนวคิดนี้ถูกนำไปผสมเข้ากับความเชื่อเดิมของชาวจีนที่มีการบูชาเทพเจ้าแห่งธรรมชาติ
อันยิ่งใหญ่ ปรากฏให้เห็นได้จากภาพจิตรกรรมทิวทัศน์ของจีนที่มักแสดงภาพภูมิประเทศอันสวยงาม
กว้างขวาง ใหญ่โต อย่างภูเขา ป่า แม่น้ำ ความเรียบง่ายของธรรมชาติในจิตรกรรมเช่นของญี่ปุ่น
สอดคล้องกับสำนึกในเรื่องความรัก เคารพ และผูกพันกับธรรมชาติที่มีอยู่เดิมอย่างลึกซึ้ง ปรากฏ
ให้เห็นได้ในงานศิลปะและพิธีกรรมทางศาสนาต่างๆ

Wolfgang Laib ศิลปินแนว Conceptual ชาวเยอรมัน เขามีความสนใจวัฒนธรรมและปรัชญา
ตะวันออกอย่างเช่น และเต๋า เขาเชื่อว่ามนุษย์แม้จะอยู่ห่างกันคนละซีกโลกและมีวัฒนธรรมความ
เชื่อที่ต่างกัน แต่เบื้องลึกของจิตวิญญาณเชื่อมโยงกัน งานของเขามักใช้วัตถุดิบจากธรรมชาติ
อย่างนม ข้าว ดอกไม้ ขี้ผึ้ง ซึ่งเป็นวัตถุดิบในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาฮินดูในอินเดีย
ในผลงานจัดวางและการแสดงประกอบกันชื่อ Pollen From Hazelnut ขวนให้นึกถึงงานจิตรกรรม
แนวนามธรรมของ Mark Rothko ในงานชิ้นนี้มีการรวบรวมเอาเกสรดอกไม้สีเหลืองสว่างที่เก็บ
จากชนบทใกล้บ้านมาจัดวางบนพื้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัสขนาดใหญ่ เกสรดอกไม้หมายถึงการ
เริ่มต้นของชีวิตและพลังงานที่ไม่มีที่สิ้นสุดของธรรมชาติ และผลงาน Without Place - Without
Time - Without Body ข้าวสารและเกสรจำนวนมากที่กองอยู่บนพื้น Gallery หมายถึงขุนเขาใน
ตำนานที่เรียงรายในภาพวาดภูมิทัศน์อย่างไร้จุดจบ การแสดงการกองข้าวให้มีรูปทรงเดียวกัน
เรียงเป็นทิวแถวด้วยขนาดและจังหวะที่เท่ากัน สื่อถึงการฝึกสติ สมาธิ เพื่อให้มีจิตใจที่นิ่งสงบ
ถือเป็นแก่นธรรมแห่งวิถีพุทธ (ภาพที่ 5)

ดังที่ได้กล่าวมาจะเห็นได้ว่า “ธรรมชาติ” ในแง่นี้มีความสัมพันธ์กับปรัชญา ความเชื่อ ศาสนา

วัฒนธรรมที่เป็นตัวเชื่อมโยง สร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ การสอดแทรกเนื้อหา เรื่องศาสนาและธรรมชาติในงานศิลปะจึงมิได้มีเพียงเพื่อความสวยงามเท่านั้น แต่ยังนำพาผู้คนให้ เข้าถึงสัจธรรมของชีวิต ยกกระดับจิตใจ เห็นคุณค่าของธรรมชาติ ผ่านการเสพและการสร้างสรรค์ ผลงานธรรมชาติภายในจิตใจมนุษย์ที่เป็นนามธรรมกับธรรมชาติภายนอกที่เป็นรูปธรรมเข้าไว้ด้วยกัน

ภูมิศิลป์ (Land Art)

กลางทศวรรษที่ 1960 ศิลปินจากฝั่งอเมริกาและยุโรปเริ่มมองหาพื้นที่เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ นอกพื้นที่ แกลเลอรีและพิพิธภัณฑ์ ชื่อภาพยนตร์ของ Jerry Schum ที่เกิดขึ้นในปี 1969 ซึ่ง Jerry Schum ทำหน้าที่เป็นทั้งผู้กำกับ ผู้ผลิตและช่างภาพ และกลายเป็นชื่อเรียกผลงานศิลปะอันเกิดขึ้นใน สภาพภูมิทัศน์ คำว่า “Land Art” เป็นคำย่อจาก “Landscape Art” ศิลปะประเภทนี้เกิด จากการสร้างสรรค์ผลงาน ในพื้นที่รกร้าง อาทิเช่น ทะเลทรายในอเมริกา ตามมาด้วยการสร้างสรรค์ ผลงาน ประติมากรรมบนพื้นดินในสัดส่วนที่ใหญ่

นับตั้งแต่สมัยโบราณมา ภูมิทัศน์ถือเป็นแก่นสาระสำคัญในงานวรรณกรรมและศิลปะที่กล่าวถึงวิถี ชีวิตใน ชนบทที่เรียบง่ายตั้งแต่ศตวรรษที่ 14 เป็นต้นมา รูปทรงและสีสันทิวทัศน์ได้รับการ บันทึกลงเป็นภาพวาด งานวาด เส้นและภาพพิมพ์มากมาย ในศตวรรษที่ 18 บทความต่างๆ ที่ว่า ด้วยปรัชญา และภาพทิวทัศน์ซึ่งยากที่จะเข้าใจได้นำมาใช้ในการอธิบายความรู้สึกที่มีต่อสิ่งที่ สูงค่า นอกจากนั้นในศตวรรษที่ 20 ภาพทิวทัศน์ทั้งหมดดูต่างไปจากสิ่งที่เคย เนื่องจากการเกิดขึ้นของเมืองใหญ่และการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ต่อเนื่องมามากกว่า 200 ปี ทิวทัศน์เมืองแบบนั้นกลายเป็นสัญลักษณ์ในการวิจารณ์วัฒนธรรมของศิลปะแนวทาง Surrealism, Expressionism และ Futurism เป็นเหมือนการนำเสนอช่องทางใหม่ๆ ของการมองเห็นและการแสดงออกของ “จิตวิญญาณ ในงานศิลปะ” อันเป็น แนวคิดเกิดจากจิตรกรแนวนามธรรมชาวรัสเซียชื่อ Wassily Kandinsky

อย่างไรก็ตามความหลากหลายของแนวคิดดังกล่าว ไม่ได้เกิดขึ้นเพื่อแสดงมุมมองศิลปะสำหรับ แต่ละบุคคล เท่านั้น แต่ยังส่งผลถึงการเปลี่ยนแปลงบริบททางสังคมด้วย ภูมิทัศน์ได้ถูกนำไปใช้ แสดงออกถึงแก่นสาระสำคัญด้วย มุมมองที่แตกต่างออกไปโดยปราศจากการตีความด้วยสัญลักษณ์ ประมาณค.ศ. 1968 เมื่อศิลปินชาวอเมริกันและยุโรป กลุ่มเล็กๆ ได้พัฒนาการออกแบบแนวคิด เทคนิคในการสร้างงานตลอดจนวัสดุพื้นที่ รวมถึงขนาดผลงานที่แปลกใหม่ ภูมิทัศน์จึงถูกนำมา ใช้เป็นวัสดุทางศิลปกรรมชิ้นหนึ่ง ศิลปินจะสร้างผลงานลงบนพื้นที่โดยตรง ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะ

200 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

ตัว นำไปสู่คำถามที่ว่าผลงานเหล่านี้เป็น ประติมากรรม สถาปัตยกรรมหรืองานออกแบบภูมิทัศน์ กันแน่ ซึ่งลักษณะงาน เช่นนี้ทำให้มองเห็นปัญหาใหม่ๆ ในยุคของการเริ่มต้นงานศิลปะแนวใหม่ อยู่เรื่อยๆ คือเราจะนำผลงานมาจัดแสดงใน แกลเลอรีหรือพิพิธภัณฑ์ได้อย่างไร

ลักษณะหนึ่งซึ่งเห็นได้ชัดของผลงานภูมิสถาปัตย์คือการสร้างสรรค์ประติมากรรม เพียงแต่เป็น ประติมากรรมที่มีขนาดใหญ่และอยู่ในท่ามกลางสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติเพื่อหลีกเลี่ยงจากการสร้างงานศิลปะสำหรับพิพิธภัณฑ์ ประติมากรรมแบบนี้สามารถอยู่ในรูปของการขุดเจาะ การสร้างเสาเหล็ก การนำกระเบื้องไปฝังดิน สร้างทางเดินบนพื้นหญ้า หรือแม้แต่การทำหนังสือ นอกจากนั้นลักษณะพิเศษของศิลปะภูมิสถาปัตย์คือการเน้นถึงความสำคัญของพื้นที่เฉพาะจุดและการ สร้างสรรค์ผลงานกลางแจ้ง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับมุมมองเกี่ยวกับสถานที่ และกำหนดปัจจัย ในการสร้างสรรค์ รวมทั้งการรับรู้ศิลปะในรูปแบบใหม่ๆ ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงร่วมสมัยและมีความสำคัญต่อการศิลปะเป็นอย่างยิ่ง

ความคิดในการจัดแสดงผลงานศิลปะผ่านโทรทัศน์ในผลงานชื่อ Land Art จึงเป็นการตอบโจทย์ เบื้องต้น สำหรับการนำเสนอผลงานศิลปะร่วมสมัย Jerry Schum ไม่เพียงเน้นย้ำเกี่ยวกับการสื่อสาร และการเผชิญหน้าโดยตรงกับผู้ดูที่เปิดกว้างมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ด้วยแนวโน้มล่าสุดของศิลปะ ร่วมสมัยของโลกเท่านั้น ยังแสดงออกรุนแรง ด้วยการวิจารณ์ธุรกิจในงานศิลปะอีกด้วย ชื่อผลงาน Land Art นับเป็นสิ่งเดียวที่ถูกจดจำได้มากที่สุดจากนิทรรศการ ผ่านจอโทรทัศน์ในฝั่งยุโรป คำนี้ หมายถึงผลงานศิลปะที่เกิดขึ้นในภูมิทัศน์ Jerry Schum โฆษณาว่าภาพยนตร์ของเขาอยู่ในฐานะ ของนิทรรศการสื่อโทรทัศน์ ซึ่งได้เข้าร่วมกับศิลปินอีก 8 คน อาทิเช่น Dennis Oppenheim, Lawrence Weiner, Richard Serra, Gilbert & George, Daniel Buren, Joseph Beuys, Mario Merz, และ Robert Smithson ถือเป็นเรื่องไม่ปกตินักกับการสร้างงานศิลปะบนพื้นที่ไม่ว่าจะเป็น ทุ่งหญ้าโล่ง ชายหาด เหมืองหิน ศิลปินบางคนไม่เคยทำงานในสถานที่เหล่านี้มาก่อน ขณะที่บาง ศิลปินไม่คิดจะทำเช่นนั้นอีก สามารถกล่าวได้ว่าโครงการงานชิ้นนี้เป็นผลงานแนวทดลองที่มีแบบ ฉบับเฉพาะตัวที่ไม่ซ้ำใคร ภาพยนตร์ดังกล่าวได้เผยแพร่เพียงครั้งเดียว เมื่อวันที่ 15 เมษายน 1969 เวลา 22:40 น. ในโทรทัศน์ช่อง 1 (ARD) ของประเทศเยอรมนี ทว่าคำว่า Land Art ยังไม่มีนิยาม ที่สมบูรณ์แบบ จึงนำมาซึ่งการตีความที่เปิดกว้าง อย่างเช่น "Spiel mit den Elementen" (เล่น สนุกกับดินฟ้าอากาศ) "Flucht ins Freie" (หนีไปยังภายนอก) "Spurengraben" (ร่องรอยการขุด ดิน) เป็นต้น

ตรงกันข้ามกับฝั่งอเมริกา ที่ยุโรปมักใช้คำว่า Earth Work ศิลปินลิบคน เช่น Stephen Claretanbach, Carl Andre, Sol Lewitt, Michael Heizer, Robert Smithson, Dennis Oppenheim, Claes Old-

enburg, Robert Morris เป็นต้น ได้เข้าร่วมนิทรรศการ Earthworks อันที่จริงผลงานที่นำมาจัดแสดงจะมีส่วนประกอบของหิน ดิน เสียส่วนใหญ่ แต่นอกจากนั้นยังมีส่วนที่จัดแสดงเป็นภาพถ่าย เช่น ผลงานภาพถ่ายของ Carl Andre ที่นำเอาคานไม้ของอาคารมาติดกันในพื้นที่ที่ปกคลุมไปด้วย ต้นไม้ Michael Heizer ได้แสดงผลงานภาพสไลด์ในชื่อว่า Displaced #2 ในกล่องดูภาพสไลด์ที่มีแสงอยู่ด้านหลัง และ Robert Smithson นำภาพถ่ายของสถานที่ต่างๆ ซึ่งศิลปินเก็บสะสมเพื่อสร้างเป็นผลงานสื่อผสมในชื่อว่า Nonsite, Franklin, New Jersey ผลงานที่นำมาแสดงเป็นการรวบรวมสื่อวัสดุที่หลากหลายได้อย่างน่าทึ่ง^๑

แม้ว่าเงื่อนไขสำคัญของนิทรรศการจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับดินก็ตามสิ่งที่มักพบได้ในนิทรรศการกลุ่มคือ ความรู้สึกประทับใจในผลงานซึ่งเมื่อมองจากภาพรวมสามารถสัมผัสได้ถึงความแตกต่างเนื่องจากศิลปินแต่ละคน มีความสนใจศิลปะที่หลากหลาย

Robert Morris ซึ่งเป็นประติมากรชาวอเมริกันศิลปินแนวความคิดและนักเขียน เขาได้รับการยกย่องว่าเป็นหนึ่งในทฤษฎีที่โดดเด่นที่สุดของพวกเขา Minimalism ในบทความที่ชื่อว่า Anti-Form ค.ศ. 1966 เขาเชื่อว่าโครงสร้างของวัสดุเป็นเพียงลักษณะทางกายภาพที่มองเห็นจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นวิถีใดก็ตามจัดเป็นการกระทำนอกเหนือลักษณะทางกายภาพ คำนี้ถึงขั้นตอนอันเป็นระเบียบเรียบร้อยเป็นเรื่องคลุมเครือ ไม่ชัดเจน การชวนโดยไม่ตั้งใจ เป็นการส่งผ่านความหมายจากรูปทรงไปยังวัสดุ นำไปสู่ความเป็นอิสระของกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะ

ศิลปินอีกท่านหนึ่งคือ Robert Smithson เคยเขียนบทความชื่อว่า “การตกตะกอนของภาวะจิต: โครงการโลก” (The Sedimentation of the Mind: Earth Projects) เขาได้นำเสนอผลงานที่ชื่อว่า “Nonsite” โดยการนำตู้คอนเทนเนอร์ที่รวบรวมสิ่งของต่างๆ พร้อมด้วยแผนที่ รูปถ่ายและข้อความมาจัดแสดง Robert Smithson ตั้งใจนำถ้อยคำที่ขัดแย้งกัน มาสะท้อนให้เห็นสภาวะตึงเครียดที่ไม่สามารถแยกแยะได้ระหว่างพื้นที่ภายนอกและภายใน งานของ Robert Smithson อีกชิ้นหนึ่งคือ Broken Circle and Spiral Hill ที่สร้างในปี ค.ศ. 1968 ก็เป็นงานอีกชิ้นหนึ่งที่เป็นตัวอย่างของงานธรณีศิลป์ แต่ง Earth Work Gravel Mirror with Cracks and Dust ที่สร้างในปีค.ศ. 1968 เป็นงานที่จัดแสดงในห้องแสดงภาพแทนที่จะตั้งอยู่ภายนอกตามธรรมชาติ งานชิ้นนี้เป็นกองกรวดที่ตั้งอยู่ติดกับผนังส่วนที่เป็นกระจกของห้องแสดงภาพ การปราศจากความซับซ้อนของรูปทรงและการเน้นความงามของวัสดุที่ใช้สร้างงานทำให้งาน Earth work มีความเกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับ Arte Povera ตรงการใช้วัสดุที่ตามปกติแล้วไม่ถือว่าเป็นวัสดุที่ไม่เหมาะแก่การสร้างงานศิลปะหรือ เป็นวัสดุที่ “ขาดคุณค่า”

นิทรรศการ Earthworks ได้รับการตอบรับอย่างมากมาย เนื่องจากการท้าทายขนบธรรมเนียมทาง

202 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

ศิลปะทุกแขนงอย่างชัดเจน และเป็นเพียงด้านหนึ่งของอิทธิพลทั่วไปที่มีอยู่ในศิลปินรุ่นใหม่หลายคน ที่ละทิ้งโครงสร้างศิลปะมาสู่การสร้างสรรค์ ประสบการณ์ทางศิลปะที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติรวมทั้งสังคมมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงโฉมโครงสร้างทั้งหมดในโลกของศิลปะทั้งในแง่แนวคิดและวิธีการแสดงออก (ภาพที่ 6-7)

ผลงานชื่อ “Observatory” ในนิทรรศการนานาชาติ Sun Leagues 71 โดยที่ Robert Morris มีโอกาสสร้างงานศิลปะกึ่งสถาปัตยกรรม งานชิ้นนี้มีลักษณะเป็นหอดูดาวขนาดใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณสวนสาธารณะ Sun Leagues เมือง Hart ผลงานชิ้นนี้ถูกทำลายหลังจากนิทรรศการจบลง เหลือไว้เพียงเจตจำนงอันแน่วแน่ของศิลปินในการสร้างสรรค์ผลงานที่ประกอบด้วยแนวคิดรูปวงแหวนสองวง ตรงจุดศูนย์กลางของเนื้อที่ซึ่งมองดูคล้ายกับเขื่อนเก็บน้ำ วงแหวนรอบนอกซึ่งมีคูน้ำล้อมรอบเป็นลักษณะคลื่น และแบ่งออกเป็นช่วงๆ ด้วยทางเข้ารูปสามเหลี่ยม อีกทั้งยังมีเนินดิน ผู้ชมสามารถมองเห็นแกนกลางของวงแหวนด้านในฝั่งตะวันออกได้พอดีถึงวงแหวนรอบนอกซึ่งตั้งหินแกรนิตแผ่นหนาไว้คอยรับแสงอาทิตย์ระหว่างฤดูร้อนและฤดูหนาวในวันที่ดวงอาทิตย์อยู่ห่างจากเส้นศูนย์สูตรที่สุด (ภาพที่ 8-9)

นอกจากนี้ยังมีผลงานชื่อ Broken Circle / Spiral Hill เป็นโครงการแรกและโครงการเดียวของ Robert Smithson ที่นำพื้นที่อุตสาหกรรมมาใช้โดยเน้นไปที่ฟื้นฟูสภาพภูมิทัศน์บริเวณดังกล่าว โครงการนี้เป็นส่วนหนึ่งของนิทรรศการ Sun Leagues 71 เช่นเดียวกับ Robert Morris ในเขตเทศบาล Hart Arnhem ของประเทศเนเธอร์แลนด์

เทคโนโลยีกลับสู่ธรรมชาติ

“ธรรมชาติ” ที่เป็นหัวข้อของงานศิลปะนั้นร่วมสมัยกับศิลปะที่มีแนวความคิดและรูปแบบใหม่ในช่วงทศวรรษที่ 1960 เช่น ศิลปะแนวจิตว่าง ศิลปะแนวสิ่งแวดล้อมและศิลปะแนววีดิโออาร์ต (Video Art) รูปแบบการจัดวางของห้องแสดงงานศิลปะเปลี่ยนไป จากการแสดงงานประเภทเดียว กลายเป็นงานศิลปะหนึ่งชิ้นอาจจะหมายถึงการนำเอาภาพ เอกสารหนังสือและวัตถุจริงมาจัดเอาไว้ด้วยกัน⁷ เช่นเดียวกันศิลปินกลุ่มหนึ่งเห็นศักยภาพในการขยายขอบเขตของงานออกนอกตัวสถาปัตยกรรมด้วยการสร้างสรรค์ศิลปะผลงานสิ่งแวดล้อม⁸

สำหรับการริเริ่มสร้างงานศิลปะแบบนี้อย่างชัดเจนเกิดขึ้นเมื่อราวทศวรรษ 1960 นี้เอง ซึ่งคงต้องให้ เกียรติแก่ Allan Kaprow ผู้นำคนสำคัญของศิลปะแนว Happening Art ความจริงทั้งศิลปะ

ทั้งสองรูปแบบนี้เป็นการเน้นใช้พื้นที่ค่อนข้างกว้างขวางกว่าปกติเพื่อให้เกิดสภาพสามมิติที่ชัดเจน สามารถนำศิลปวัตถุมาวางมาติดตั้ง ที่เหมือนกันก็คือต้องการให้ผู้ชมร่วมมือหรือมีส่วนร่วมในการสร้างผลงาน โดยใช้ความเคลื่อนไหวที่เรียกว่าเป็นประสาทสัมผัส คือตา (visual) หูฟังเสียง (auditory) สัมผัสจับต้องได้ หรืออาจมีการใช้กลิ่นเพื่อนำลิ้นประสาท (olfactory) มาร่วมด้วย จุดประสงค์คือให้ศิลปกรรมสามารถสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ชมกลายเป็นเกมส์ชนิดหนึ่ง

ความหมายของคำมักนำไปใช้สับสนกับคำว่า Earth Work หรือ Land Art เสมอ ซึ่งทั้งสองต่างแตกต่างกันในแนวคิดเพราะศิลปิน Earth Work หรือศิลปะ Land Art ในสหรัฐอเมริกา มักจะเลือกเอาสถานที่อันกว้างใหญ่ไพศาลที่อยู่ห่างไกลจากชุมชน สำหรับการใช้เป็นพื้นที่ซึ่งมนุษย์กับธรรมชาติได้ปะทะสัมพันธ์กันโดยมีสิ่งต่างๆ ในโลกเป็นวัสดุสร้างสรรค์ทั้งในทะเลทราย และท้องทุ่ง ศิลปินอเมริกันที่เป็นผู้นำ ได้แก่ Robert Smithson, Dennis Oppenheim และ Walter De Maria ส่วนศิลปินอังกฤษนั้นรูปแบบการสร้างผลงานที่เป็นแบบอย่างของศิลปะแนวนี้ได้แก่ Richard Long, Hamish Fulton และ David Tremlett เป็นต้น

สำหรับในส่วนของตัวเองผลงาน Earth Art นั้นไม่เพียงแต่เป็นผลงานในรูปแบบศิลปะเพียงอย่างเดียว บางครั้งผลงานมีแนวโน้มใกล้เคียงกับสถาปัตยกรรม จากศิลปินที่รังสรรค์ด้วยกรรมวิธีการก่อและพันตั้งของชิ้นเล็กๆ ไปจนถึงบางส่วนของธรรมชาตินั้น เป็นความพยายามที่จะเพิ่มเติมแปรเปลี่ยนธรรมชาติให้เกิดมุมมองใหม่ทั้งดงาม และแปลกตา โดยบางครั้งนำเอาสิ่งที่ดูขัดธรรมชาติเข้าไปสร้างความแปลกใหม่ในความรู้สึก เพื่อให้เกิดความตระการตากับสถานที่ต่างๆ โดยไม่จำกัดว่าจะเป็นภูเขา เกาะ ทะเลทราย ที่ราบ ฯลฯ

ผลงานของ Christo Javacheff ศิลปินเชื้อสายบัลแกเรียที่ได้ทำให้เกาะร้างกลางทะเลที่ไม่อาจมีมลรัฐฟลอริดาให้กลายเป็นงานศิลปะ ขนาดใหญ่ ด้วยงบประมาณ 3 ล้านดอลลาร์สหรัฐและผู้ร่วมงาน 400 คน ช่วยกันใช้ท่อพลาสติกอ่อนยัดผ้าทำจาก วัสดุสังเคราะห์จำนวน 6.5 ล้านตารางฟุต กับหินใต้ทะเลล้อมรอบเกาะนี้ สีส้มพุดของผ้าตัดกับสีเขียวมรกตของน้ำทะเล

เมื่อก้าวถึงในหน้าของประวัติศาสตร์อันนอกเหนือไปจากที่มาจากภาพยนตร์แล้ว ความเคลื่อนไหวของศิลปินในแนว Land Art หรือ Earth Work อีกประเด็นได้เริ่มขึ้นที่ Dwan Gallery เมื่อ ค.ศ. 1968 และต่อมาที่มหาวิทยาลัย Cornell เป็นงานแสดงในรูปของ ภาพถ่ายเก็บเหตุการณ์ต่างๆ เช่น ผลงาน "Box in a Hole" ของ Sol Lewis กับผลงานของ Walter De Maria ชื่อ "Mile Long Drawing" เป็นภาพเส้นสีขาวสองเส้นสร้างขนานกันยาวสุดตาในทะเลทราย เนวาดา เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม ศิลปกรรมแนวอุดมคตินี้ ไม่สามารถนำมาจัดแสดงโดยตรงในอาคารสถานที่แสดงได้ เนื่องจากขนาดของงาน มีขอบเขตใหญ่โตมาก ทำได้เพียงการนำภาพถ่ายบันทึกหรือ

วิถีทัศน์ หรือเป็นภาพแผนร่างโครงการมานำเสนอเท่านั้น นับว่ามีข้อจำกัดในการเข้าชมหรือมีส่วนร่วมของผู้ชมศิลปะไม่น้อย

การสร้างสสารโดยใช้ธรรมชาติเป็นสถานที่ (Nature as Place)

ในการสร้างสรรค์งานศิลปะกับสิ่งแวดล้อม (Environment Art) สถานที่ที่ตั่งนับเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมาก โดยไม่ได้ขึ้นอยู่กับความเป็นเพียงแค่วัสดุที่ถูกจัดวางให้เป็นสถานที่หนึ่งๆ เท่านั้น แต่เป็นเหมือนวัสดุที่ต้องมีการ เข้าไปจัดการ กำหนดเงื่อนไขต่างๆ ในวิถีคิดของตัวชิ้นงาน อาจกล่าวได้ว่าภูมิทัศน์กับผลงานศิลปะมีการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ดังนั้นเหล่าศิลปินหลายท่านที่ทำงานเกี่ยวกับศิลปะสิ่งแวดล้อมต่างพยายามสร้างสรรค์ผลงานในพื้นที่ของป่าที่อุดมสมบูรณ์ อยู่ห่างไกลจากสังคม รวมทั้งตึกรามบ้านช่องที่มนุษย์สร้างขึ้น ลักษณะดังกล่าวเห็นได้จากผลงานของ Nils-Udo, Sylvain Meyer และของ Andy Goldsworthy ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า

“หินไม่ได้เป็นอิสระจากสภาพแวดล้อมรอบตัวมัน วิธีการคือนั่งลงแล้วบอกว่า มันมาอยู่ที่นั่น ได้ อย่างไร พลังและพื้นที่รอบๆ หิน มีความสำคัญเช่นเดียวกับพลังงานและพื้นที่ภายใน สภาพภูมิอากาศ ฝน แสงแดด หิมะ ลูกเห็บ หมอก ความสงบคือพื้นที่ภายนอกที่ผมมองเห็น เมื่อผมสัมผัสหิน เมื่อผมสัมผัสมัน และทำงานไปในพื้นที่รอบๆ นั้น ในความพยายามที่จะเข้าใจให้ได้ว่าทำไมหินมันถึงมาอยู่ที่นี่ และมันจะไปไหนต่อ ผมก็ไม่ได้เอามันออกมาจากขอบเขตพื้นที่ที่ผมพบมัน”⁹ (ภาพที่ 10-12)

เมื่อมีความคิดที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติแล้ว ในทิศทางตรงกันข้ามกัน Robert Smithson ศิลปิน Land Art ชาวอเมริกันผู้หนึ่งได้กล่าวไว้ว่า

“พื้นที่ที่ดีที่สุดสำหรับ Earth art คือ พื้นที่ที่ได้รับการรบกวนโดยโลกอุตสาหกรรม ความประมาทของความเป็นเมือง หรือความเสียหายในตัวของธรรมชาติเอง”¹⁰

ดังจะเห็นได้ว่าความสนใจในแนวความคิดที่มีความผิดแปลกออกไปนี้ ได้ส่งอิทธิพลอย่างมากในผลงาน “Spiral Jetty” ผลงานศิลปะแนว Earth Work ที่ประสบความสำเร็จเป็นที่กล่าวขวัญกันอย่างมากในปี 1970 ซึ่ง เกิดจากการขุดหินและดินขึ้นมา และสร้างโครงสร้างใหม่ออกมาเป็นรูปก้นหอยยาว 457.2 เมตร บนชายฝั่ง ทางตะวันออกเฉียงเหนือบนทะเลสาบน้ำเค็ม Great Salt Lake มลรัฐยูทาห์ ประเทศสหรัฐอเมริกา ผลงานนี้บางครั้งสามารถมองเห็นได้ชัด สัมผัสได้ แต่บางครั้งก็จมอยู่ใต้น้ำขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมที่ผันผวน ศิลปินได้ให้เหตุผลหลักถึงการเลือกสถานที่

ที่นีสองประการคือ

ประการที่หนึ่ง การใช้สีแดงเลือดสำหรับในการมีส่วนร่วมในผลงานบริเวณวงกลม จากเชื้อแบคทีเรีย (salt-tolerant bacteria) และสาหร่ายที่เจริญเติบโตในทะเลสาบน้ำเค็มจัด 27% ที่เป็นการตกแต่งตามธรรมชาติของ Great Salt Lake ซึ่งสื่อถึงการต่อต้านความงามที่เรียบง่ายแบบชนบท เหลือไว้เป็นเศษเหลือซากจากโลกอุตสาหกรรม สร้างบรรยากาศโดยรวมให้นึกถึงการตัดขาดจากแหล่งน้ำสะอาด บริสุทธิ์หลังจากการถมสร้างทางข้ามน้ำ (Causeway) ที่ Southern Pacific Railroad ในปี 1959 และประการที่สอง ในขณะที่ศิลปินใช้ก้อนหินขนาดต่างๆ จากภูมิทัศน์โดยรอบ เขาก็ได้ใช้รถบรรทุกเพื่อให้เป็นประโยชน์ในการขนย้ายหินต่างๆ เพื่อสื่อให้เห็นถึงความย้อนแย้งกับพื้นที่ของธรรมชาติ และสร้างผลงานทางศิลปะที่ศิลปินนำความเจริญทางอุตสาหกรรมมาเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการดังกล่าวเป็นต้น (ภาพที่ 13-14)

ในงานชุดนี้ ความสัมพันธ์ระหว่างภูมิทัศน์และงานศิลปะเป็นความสัมพันธ์ที่ผสมกันอย่างแยกไม่ออก ภูมิทัศน์เป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดกระบวนการทางศิลปะซึ่งศิลปินได้เห็นคุณค่าของการสร้างสรรค์ผลงาน ผลงานในลักษณะแบบนี้นอกจากจะใช้วัตถุดิบที่ได้จากธรรมชาติแล้วยังมักจะมีโครงสร้างที่ใหญ่ ครอบคลุมพื้นที่มหาศาล การจัดการภูมิทัศน์ จัดการพื้นที่ จากวัสดุขั้นปฐมภูมิของธรรมชาติมาสร้างเป็นรูปลักษณะขึ้นมา (Man-made pattern) รวมทั้งสิ่งต่างๆ ที่ศิลปินเอาเข้ามาจัดการ อาทิเช่น หิน ดิน หวาย เป็นต้น เป็นวัสดุที่ไม่ได้สื่อถึงสาระของตัวเอง แต่กลับเป็นเสมือนสะพานที่เชื่อมระหว่างมนุษย์ไปสู่ความคิดในการสร้างสรรค์มากกว่าจะพูดถึงความหมายของตัวเอง

การสร้างสรรค์โดยใช้ธรรมชาตินำเสนอการเปลี่ยนแปลง (Nature as Transience)

ศิลปะที่สร้างจากธรรมชาติ มีหลากหลายรูปแบบในกระบวนการสร้างสรรค์ เพียงแค่ศิลปินจะเลือกว่าจะนำเสนอในรูปแบบใด ทั้งการหยิบใช้วัสดุธรรมชาติในการนำเสนอ การเข้าไปจัดการกับพื้นที่ทางธรรมชาติ เพียงแต่ในกระบวนการสร้างสรรค์หลังจากสร้างงานเสร็จนั้นศิลปินจะต้องการปล่อยให้งานของตนอยู่ในทิศทางไหน การสร้างสรรค์โดยใช้ธรรมชาตินำเสนอการเปลี่ยนแปลง (Nature as Transience) เป็นอีกกระบวนการสร้างสรรค์รูปแบบหนึ่งที่ศิลปินเลือกใช้ เพราะเสน่ห์ของการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติที่สร้างความงามได้ในช่วงเวลาเท่านั้น ทำให้งานชิ้นหนึ่งสร้างความแตกต่างได้ตามการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งการนำเสนอโดยใช้เปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติสามารถตอบโจทย์กับเนื้อหาที่ศิลปินต้องการจะสื่อได้

ในกระบวนการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ สิ่งที่เข้ามาเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้คือ เวลา ซึ่งกลายเป็นหนึ่งปัจจัยสำคัญในกระบวนการสร้างสรรค์ เพราะการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาตินั้นขึ้นอยู่กับเวลาอาจแบ่งได้เป็นสองรูปแบบ คือ เวลาตามธรรมชาติ และเวลาที่มนุษย์เป็นผู้กำหนด

เวลาตามธรรมชาติเป็นเวลาที่เกิดจากกระบวนการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล สภาพอากาศ การย่อยสลาย เป็นต้น ส่วนเวลาที่มนุษย์เป็นผู้กำหนด คือ ศิลปินจะเป็นผู้ควบคุม หรือ กำหนดช่วงเวลาในงานของตนเองการเลือกที่จะปล่อยงานทิ้งและให้เวลากับการเปลี่ยนแปลงเป็นหนึ่งในวิธีการสร้างงาน

Andy Goldsworthy มีแนวคิดถึงการเกิด (grows) อยู่ (stay) และการเสื่อมสลาย (decays) ศิลปินผู้นี้จึงมีการใช้กระบวนการของ เวลา และการเปลี่ยนแปลง ผลงานของศิลปินส่วนมากศิลปินจะปล่อยให้เวลาเป็นตัวทำงานกับผลงาน ศิลปินไม่ได้เข้าไปควบคุมจึงทำให้มีทั้งใช้ระยะเวลานานและสั้น ตามธรรมชาติ ไม่มีตัวงานที่อยู่ยั่งยืน (ภาพที่ 15)

Snowball in Summer ผลงานศิลปะจัดวางในที่ตั้ง (Site-specific Installation) ในค.ศ. 2000 ถือเป็นอีกหนึ่งผลงานของศิลปินที่ใช้กระบวนการเรื่องเวลาและการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติเป็นส่วนในการสร้างงาน โดยศิลปินได้นำหิมะปั้นเป็นวงกลมขนาดใหญ่และได้ใส่สิ่งของข้างในหิมะอย่างกิ้งก่า งานชิ้นนี้ใช้ระยะเวลา 3-5 วันที่หิมะละลายและจะเผยสิ่งที่ศิลปินใส่ไว้อยู่ข้างใน

การสร้างงานศิลปะโดยใช้ธรรมชาติที่มีประเด็นเกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ กำลังได้รับความนิยมในวงการศิลปะร่วมสมัยในปัจจุบัน เพราะหากมองเรื่องเวลาและการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติสามารถ มองได้ในเชิงวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะงานศิลปะที่เกี่ยวข้องกับนิเวศวิทยา เพราะศิลปินที่ทำงานประเภทนี้จะต้องคำนึง ถึงผลดี-ผลเสียที่จะเกิดขึ้นเมื่องานศิลปะของเขาปล่อยให้ธรรมชาติจัดการ (ภาพที่ 16)

Steven Siegel นักประติมากรชาวอเมริกา อาจจะมีมุมมองคล้ายกับ Andy Goldsworthy ในประเด็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงในกระบวนการเกิดและย่อยสลายทางธรรมชาติ แต่ Steven Siegel เพิ่มเติมมุมมองเชิงวิทยาศาสตร์เข้าไปในกระบวนการสร้างสรรค์ เขานำเสนอผลงานที่ให้ผู้คนได้ตระหนักถึงสภาพแวดล้อมโดยใช้เรื่องการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ และความรู้ทางด้านธรณีวิทยา โดยมีเรื่องเวลาและการเปลี่ยนแปลงเข้ามาอยู่ในงาน กระบวนการทำงาน และเทคนิค ศิลปินได้ใช้วัสดุอย่างกระดาษ สร้างเป็นงานประติมากรรมและปล่อยทิ้งไว้ โดยปล่อยระยะเวลานานเป็นปีงานบางชิ้น อาจทิ้งไว้เป็นสิบปี ในระยะเวลาที่ปล่อยทิ้งไว้ธรรมชาติก็ได้เข้ามาสร้างความเปลี่ยนแปลง

แปลง ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของสีพื้นผิวของกระดาดที่เปื้อย นอกจากนั้นกระดาดก็ได้ทำหน้าที่สร้างชีวิตใหม่อย่างเห็น มอส์ เหมือนเป็นการสร้างธรณีใหม่ให้กับโลกไม่ใช่แค่สิ่งมีชีวิตจะต้องเกิดจากดินเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป

นอกจากวิธีที่ศิลปินปล่อยให้เวลาและการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติจัดการงานของตน ก็มีอีกวิธีที่ศิลปินเลือกใช้คือ การเข้ามาควบคุมหรือกำหนดช่วงเวลาให้กับงาน ศิลปินแลนด์อาร์ตคนสำคัญคนหนึ่งอย่าง Nancy Holt กับผลงานชื่อ Sun Tunnel ค.ศ. 1973 - 1976 ศิลปินได้นำท่อคอนกรีตขนาดความยาว 6 เมตร ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 เมตร จำนวน 4 ชิ้น มาวางในลักษณะรูปกากบาท ภายในท่อคอนกรีตศิลปินได้มีการเจาะเป็นรูรูปหมู่ดาวต่างๆ งานของศิลปินได้สร้างภูมิทัศน์ในการมองเห็นในสภาพแวดล้อมขึ้นมาใหม่ โดยใช้เวลาและการเปลี่ยนแปลงของการเคลื่อนตัวของดวงอาทิตย์เป็นหนึ่งในกระบวนการ แสงที่ส่องเข้ามาในท่อคอนกรีตนั้นเกิดรูปแบบแตกต่างกันไปตามเวลา มีทั้งช่วงเวลาที่สียที่สุดอย่างช่วงเวลาที่พระอาทิตย์ส่องตรงกับท่อคอนกรีต หรือช่วงเวลาที่แสงจากดวงอาทิตย์ส่องผ่านรูรูปหมู่ดาว ซึ่งผู้ชมงานจะได้เห็นงานแตกต่างกันไปตามเวลาที่เข้าชมงาน¹¹ (ภาพที่ 17)

ข้อดีของการใช้กระบวนการสร้างสรรค์งานที่ใช้การเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติเป็นสื่อ นั้นคือได้แสดงความเป็นธรรมชาติได้อย่างชัดเจนที่สุดเพราะศิลปินเป็นเพียงผู้สร้างงานและปล่อยให้ธรรมชาติจะเป็นตัวทำงานเองจนกว่าจะจบกระบวนการ ข้อเสียคือสถานที่และเวลา เพราะกระบวนการสร้างสรรค์รูปแบบนี้ไม่สามารถควบคุมหรือกำหนดเวลาได้ งานจะยังคงอยู่ได้นานหรือไม่ขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นตัวกำหนดเท่านั้น ทำให้ผู้ชมไม่สามารถมีส่วนร่วมในงานได้ อาจเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์ เช่นเดียวกับกับศิลปินบางกลุ่มที่ต้องสร้างงานในพื้นที่เฉพาะ อย่าง Andy Goldsworthy ทำให้ผู้ชมผลงานได้ทางภาพถ่ายหรือวิดีโอเท่านั้น ไม่สามารถที่จะเห็นตัวงานจริงได้

ปัญหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและงานศิลปะ

การที่มนุษย์สร้างสรรค์งานศิลปะออกมานั้น เกิดจากความประทับใจในความงามของธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นการลอกเลียนแบบจากธรรมชาติ หรือ การสร้างสรรค์งานที่ได้รับแรงบันดาลใจมาจากธรรมชาติ เมื่อศิลปะกับธรรมชาติเป็นเรื่องที่เชื่อมโยงกันแทบจะแยกไม่ออก ศิลปินได้นำศิลปะกับธรรมชาติในการสร้างสรรค์งานในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป บ้างก็นำมาเป็นวัสดุในการทำให้เกิดเป็นผลงาน เช่น ในยุคที่ยังไม่มีเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการสร้างสรรค์ผลงานอย่างเช่นปัจจุบันนี้ ศิลปินในยุคก่อนประวัติศาสตร์ก็นำสีจากยางไม้ จากก้อนหิน หรือแม้กระทั่ง เลือด

208 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

ของสัตว์มาขีดเขียนลงบนผนังถ้ำ ใช้สิ่งที่เกิดจากธรรมชาติเหล่านี้มาเป็นอุปกรณ์สำหรับการสร้างสรรค์ผลงาน นอกจากจะเลียนแบบธรรมชาติแล้ว บางครั้งได้แฝงไปด้วยเรื่องของความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆ เป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ตนเองและหมู่คณะ การเลือกสถานที่สำหรับเขียนภาพ ไม่ได้เลือกสถานที่ที่สวยงามเพียงเท่านั้น จะเลือกที่มีความเร้นลับ ซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมนั้นๆ ด้วย George Grant MacCurdy นักมนุษยวิทยา กล่าวสนับสนุนว่า มนุษย์ยุคหินเก่าเขียนภาพเพื่อประกอบพิธีกรรม การประกอบพิธีกรรมเป็นทั้งศาสนาและไสยศาสตร์ ในขณะเดียวกันการหาสถานที่เร้นลับในการเขียนภาพ ก็เพื่อให้พิธีกรรมมีความหมายมากขึ้น จะเห็นได้ว่าธรรมชาติกับศิลปะเชื่อมโยงกันในบริบทที่มีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น¹²

ต่อมาเมื่อวิทยาการเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ได้เจริญก้าวหน้าขึ้น เริ่มมีการผลิตสีและกระดาษ ศิลปินไม่ได้ใช้วัสดุที่ทำจากธรรมชาติทั้งหมดแต่สีที่ทำจากธรรมชาติก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ในปัจจุบัน เช่น สีฝุ่นสำหรับเขียนภาพจิตรกรรมไทยโบราณ นอกจากวัสดุแล้วยังมีเรื่องของแนวความคิดรวมถึงปัจจัยต่างๆ ในการทำงานศิลปะที่ศิลปินนำมาใช้

ศิลปินอีกคนหนึ่งที่อาศัยธรรมชาติในการสร้างสรรค์ผลงานคือ Peter Erskine ที่ได้สร้างสรรค์ผลงานของเขาขึ้นมาด้วยการอาศัยปัจจัยของเทคโนโลยีสัมพันธ์กับกระบวนการของธรรมชาติ ผลงานชิ้นที่น่าสนใจ ได้แก่ “Secrets of the Sun” ในปี ค.ศ. 1992 ที่กรุงโรม ประเทศอิตาลี สาเหตุที่เขาเลือกสถานที่แห่งนี้เพราะให้เหตุผลว่า ที่นี่เป็นหนึ่งในสถาปัตยกรรมที่สวยงามและมีเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ซ่อนอยู่ทำให้สถานที่แห่งนี้ดูลึกลับน่าค้นหา และเมื่อผสมผสานกับความงาม ของคลื่นพลังงานแสงอาทิตย์ซึ่งเป็นหนึ่งในระบบหลักของธรรมชาติ ทำให้เกิดการซ้อนทับกันบนพื้นผิว โครงสร้างบางส่วนของอาคารแห่งนี้ยิ่งทำให้เกิดความงามมากยิ่งขึ้น บทบาทของศิลปินคงอยู่ที่การควบคุมองศาของแสงและการจัดการกับพื้นที่ที่เกิดจากการคาดคะเนและคำนวณทางวิทยาศาสตร์ (ภาพที่ 18)

ความต้องการใช้พลังงานมากขึ้นเรื่อยๆ ของโลกแต่ต้นกำเนิดของพลังงานกลับลดน้อยลงทุกวัน ทำให้ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ รุนแรงจนสามารถรับรู้ได้ เช่น เรื่องของโลกร้อน ที่มีผู้คนจำนวนหนึ่งออกมาเรียกร้อง และศิลปินก็เช่นเดียวกันได้นำประเด็นเหล่านี้มาสร้างสรรค์ เป็นผลงานศิลปะ (ภาพที่ 19)

ผลงาน “Solar Scarab” โดย Sarah Rifcoat ถูกนำเสนอออกมาเป็นภาพของแมลงด้วงขนาดใหญ่ โดยศิลปินให้เหตุผลว่า ด้วงเป็นสัตว์ดึกดำบรรพ์ที่เกิดขึ้นมานานแล้ว และมักจะปรากฏอยู่ตามงานแกะสลักและงานจิตรกรรมของอียิปต์โบราณ ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งหมายถึงแหล่งธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์อีกด้วย ซึ่งปัจจุบันนี้แมลงด้วงได้มีจำนวนลดน้อยลงมาก ส่วนสัญลักษณ์ของด้วง

อาทิตย์ที่อยู่ด้านบนหมายถึง การเกิดใหม่

งานชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของ โครงการ “350 EARTH” อันเป็นโครงการศิลปะระดับโลก สร้างสรรค์ ผลงานศิลปะขนาดใหญ่จนสามารถมองเห็นได้จากอากาศ งานเปิดตัวครั้งแรกเมื่อเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2010 โดยมีศิลปินและอาสาสมัครจากทั่วโลกได้เข้าร่วมในการทำกิจกรรม (ภาพที่ 20)

ต่อมาผลงาน “Human Hurricane” ของ Pablo Caballero ศิลปินได้นำนักเรียนมากกว่า 3,500 คน ซึ่งรวมทั้งคนในชุมชนมาขึ้นเรียงกันในเมืองเม็กซิโก ผลงานชิ้นนี้ได้สื่อความหมายว่าเมืองนี้ ได้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้าน สภาพภูมิอากาศ ทำให้เกิดพายุบ่อยและรุนแรงซึ่งเคยสร้างความเสียหายเป็นอย่างมาก ผลงานอีกชิ้นหนึ่งคือ “Red Polar Bear” ศิลปินต้องการจะสื่อถึงการ เปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลกระทบต่อหมีขั้วโลก วัสดุที่ใช้เป็นสีผสมอาหารจากอินเดีย ซึ่งทำมาจากสมุนไพร (ศิลปินได้นำสีผสมอาหารดังกล่าวเข้าตรวจสอบเพื่อรับรองว่าไม่ก่อให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม) (ภาพที่ 21)

สรุป

ธรรมชาติถือเป็นอีกหนึ่งแรงบันดาลใจที่ศิลปินตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันหยิบยกขึ้นมาสร้างสรรค์ เป็นงานศิลปะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มภูมิศิลป์ที่ยกให้ธรรมชาติมีบทบาทสำคัญในการสร้างสรรค์ ทั้งในแง่ที่ศิลปินหยิบยืมวัสดุที่ได้จากธรรมชาติ เช่น ใบไม้ ก้อนหิน หิมะ หรือกระทั่งพืชพันธุ์ไม้ ต่างๆ มาสร้างองค์ประกอบใหม่ รูปลักษณะใหม่ จนกลายเป็นรูปแบบศิลปะที่แปลกตาไปจากเดิม นอกจากนี้ศิลปินในกลุ่มนี้ไม่ได้จำกัดตนเองอยู่แค่เพียงวัสดุที่ได้จากธรรมชาติเท่านั้นแต่กลับก้าวไกลไปยิ่งกว่าโดยการสร้างสรรค์งานผ่านกระบวนการ การจัดการกับพื้นที่ทางธรรมชาติ นั่นก็หมายความว่าอาณาเขตของตัวงานศิลปะกว้างขึ้น บริบทของตัวงานศิลปะเปลี่ยนไป และนิยามทางความงามย่อมเปลี่ยนไปเช่นกัน

เมื่อต้องหันมาพึ่งพิงกับธรรมชาติ ศิลปินย่อมหยิบจับความพิเศษในธรรมชาตินั้นก็คือการเปลี่ยนแปลง มาใช้เป็นเทคนิคหนึ่งทางศิลปะหรือเพื่อตอบโต้แนวความคิดของตน ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงย่อมเกี่ยวข้องกับเรื่องของเวลา ซึ่งมีลักษณะที่ไม่หยุดนิ่งหรือตายตัว นั่นก็หมายความว่างานศิลปะที่ถูกสร้างขึ้นมานั้น จะไม่มีลักษณะของความสมบูรณ์ตายตัว และไม่มีความมั่นคงถาวร แต่จะมีลักษณะลึกลับซ่อนตามธรรมชาติ หรือเจริญเติบโตยิ่งขึ้นไป ตามแต่ศิลปินจะหยิบจับการเปลี่ยนแปลงในแง่มุมการย่อยสลาย หรือการเจริญเติบโต

210 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

แนวทางการสร้างสรรค์ของศิลปินในกลุ่มภูมิศิลป์มีหลากหลายแนวทางด้วยกัน ทั้งการใช้วัสดุจากธรรมชาติมาสร้างสรรค์ให้เกิดรูปทรงใหม่ หรือรูปแบบในลักษณะแปลกตา โดยใช้คุณสมบัติ ของสี หรือรูปทรงมาจัดองค์ประกอบใหม่ โดยใช้ลักษณะของการเสื่อมสลาย อาทิ Andy Goldsworthy หรืออีกแนวทางก็คือการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะในรูปแบบของการเข้าไปจัดการ หรือเปลี่ยนแปลง สถานที่ทางธรรมชาติ ซึ่งแนวทางนี้มีลักษณะเป็นโครงการขนาดใหญ่ ทำให้งานศิลปะย่อมขยาย ขนาด กิณพื้นที่ในธรรมชาติมากขึ้น หมายความว่าผลงานศิลปะย่อมถูกสร้างขึ้นจากเครื่องยนต์ ขนาดใหญ่ ซึ่งศิลปินในกลุ่มนี้ได้แก่ Robert Smithson, Michael Heizer เป็นต้น นอกจากนี้ ศิลปินในกลุ่มภูมิศิลป์ยังมีลักษณะการผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีกับธรรมชาติ เช่น Peter Erskine ที่ใช้แสงจากดวงอาทิตย์มาสร้างเป็นผลงาน และตัวศิลปินก็ทำหน้าที่ควบคุมองศาของ แสง และการจัดการกับพื้นที่เหล่านี้ย่อมต้องใช้กลไกและความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ตั้งแต่ทศวรรษที่ 1960 เป็นต้นมาศิลปะถูกพัฒนามาในลักษณะการมีปฏิสัมพันธ์กับพื้นที่ภายนอก มากขึ้น ซึ่งนั่นหมายถึงรวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมของผู้ชมด้วย มากน้อยตามลักษณะงานของศิลปิน ทำให้รูปแบบงานศิลปะในช่วงเวลาดังกล่าวแตกต่างไปจากเดิม ทั้งส่วนของขนาดงานศิลปะที่มี ขนาดใหญ่ขึ้น ไม่สามารถถูกจัดแสดงในพิพิธภัณฑ์ หรือหอศิลป์ได้ นั่นทำให้การรักษา หรือเก็บ สะสมผลงานเป็นไปได้ยาก นับเป็นการท้าทายธุรกิจทางศิลปะในอีกทางหนึ่งด้วย

ศิลปินในกลุ่มภูมิศิลป์เริ่มให้ความสนใจกับผู้ชมมากขึ้นซึ่งจะมีบทบาทมากขึ้นอยู่กับลักษณะ ผลงานและแนวคิดของศิลปิน บางผลงานให้ผู้ชมมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการเริ่มแรกจนถึงเสร็จ ลิ้น เป็นการปรับเปลี่ยนบทบาทใหม่ให้กับผู้ชม ที่ไม่เพียงแต่ดูผลงานศิลปะอย่างแบ่งแยกเท่านั้น แต่กลายเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศิลปะ หรือผลงานศิลปะไปในตัว ในส่วนนี้ทำให้ภูมิศิลป์ ขยายขอบเขตการรับรู้ของผู้ชมออกไป และเป็นการพยายามเอางานศิลปะออกไปสู่สาธารณะชน

อย่างไรก็ตามมีศิลปินที่ปฏิเสธการรับชมผลงานศิลปะในแบบเดิม และต้องการสร้างประสบการณ์ การรับชมแบบใหม่ เช่น ผลงานศิลปะต้องมองจากมุมสูงเท่านั้นหรือผลงานศิลปะถูกตั้งในพื้นที่ ห่างไกลชุมชน หรือผลงานศิลปะถูกสร้างขึ้นมาจากวัตถุทางธรรมชาติที่มีผลทำให้ผลงานศิลปะ เปลี่ยนแปลง และเสื่อมสลายไปอย่างง่ายได้ ปัจจัยเหล่านี้ดูจะเป็นเหตุผลหนึ่งที่กีดกันผู้ชมให้ถอย ห่างผลงานศิลปะมากยิ่งขึ้น ระยะเวลาที่ไกลขึ้นเมื่อจะเดินทางไปดูผลงานทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มมาก ขึ้น ทำให้ผู้ชมที่ต้องการเสพผลงานของศิลปินกลุ่มนี้ต้องชมผ่านบันทึกภาพนิ่งหรือวิดีโอซึ่งมี ลักษณะเป็นเอกสาร นั่นก็ทำให้ประสบการณ์ทางความรู้ หรือความงามทางศิลปะย่อมถูก บิดเบือน และอาจจะถูกลดทอนคุณค่าไป

ตลอดระยะเวลาการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะของศิลปินในกลุ่มภูมิศิลป์ดูจะมีจุดร่วมที่ตรงกันอยู่

อย่างหนึ่งคือ พยายามที่จะยกระดับหรือให้ความสำคัญกับธรรมชาติ ทั้งในด้านการเลือกใช้วัสดุที่สามารถย่อยสลายตามการเวลา หรือการใช้พื้นที่ว่างเปล่ามาสร้างคุณค่าผ่านงานศิลปะ ซึ่งเป็นการชี้ให้เห็นว่าศิลปินในช่วงเวลาดังกล่าวตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อมและธรรมชาติที่กำลังถูกคุกคาม และถูกละเลยจากมนุษย์ แต่ศิลปินกลุ่มนี้ก็มีบางคนกลับมองข้ามปัญหาของสิ่งแวดล้อมที่อาจเกิดจากผลงานศิลปะของตน

การสร้างผลงานศิลปะที่ใช้พื้นที่ทางธรรมชาติย่อมสร้างผลดีและผลเสียให้กับสภาพแวดล้อม แม้แนวคิดหลักต้องการตระหนักถึงความสำคัญกับธรรมชาติก็ตาม แต่ก็หลีกเลี่ยงไม่ได้เมื่อศิลปินเข้าไปปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลง สภาพแวดล้อมที่มีอยู่เดิมให้เป็นไปตามแนวคิดของศิลปิน ซึ่งผลกระทบจะเกิดขึ้นกับธรรมชาติจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่ที่ใช้ หรือความรอบคอบของศิลปินในการเลือกใช้วัสดุ และการศึกษาผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับสภาพแวดล้อม แต่เชื่อว่า ศิลปะในกลุ่มนี้จะส่งผลเสียเพียงด้านเดียว ข้อดีประการแรกก็คือการสร้างให้ผู้ชมตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นกับธรรมชาติเป็นผลจากน้ำมือมนุษย์ เป็นการปลุกจิตสำนึกให้รู้ถึงคุณค่าของธรรมชาติ ประการที่สองก็คือยังมีผลงานศิลปะภูมิศิลป์ที่ส่งเสริมและต้องการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1

Green Man
Bamberg cathedral, Germany,
early 13th century

ภาพที่ 2

Ansel Adams
The Tetons and the Snake River
Photography
1942

214 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

ภาพที่ 3

Joakim Kaminsky and Maria poll
Clear cut
installation
2011
Medelpad in northern Sweden

ภาพที่ 4

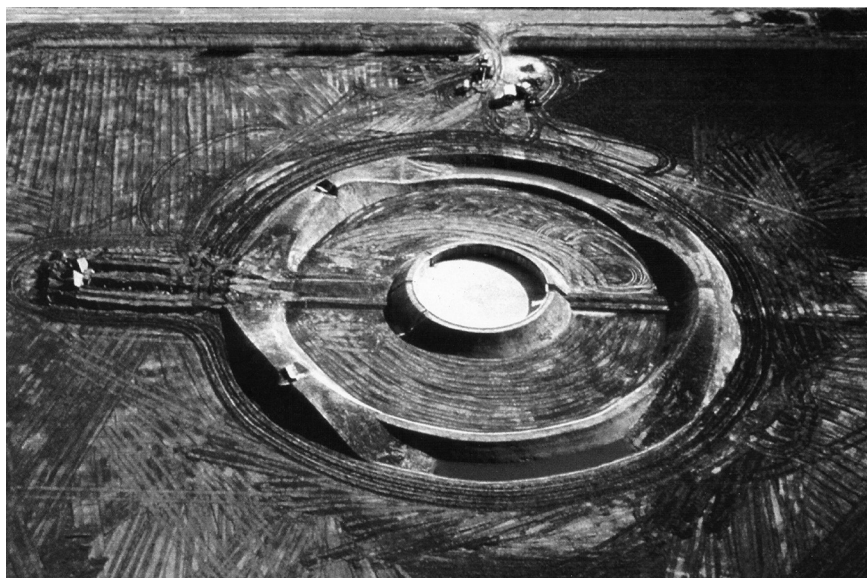
Berndt Smilde Nimbus

216 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

ภาพที่ 5

Wolfgang Laib without place without time without body

ภาพที่ 6

Robert Morris
Observatory
Land art
1960
ตามที่ตั้ง

218 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

ภาพที่ 7

Robert Morris
Observatory
Land art
1960
ตามที่ตั้ง

ภาพที่ 8

Robert Smithson
Broken Circle and Spiral Hill
Land art
1968
ตามที่ตั้ง

220 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

ภาพที่ ๑

Robert Smithson
Broken Circle and Spiral Hill
Land art
1968
ตามที่ตั้ง

ภาพที่ 10

Andy Goldsworthy กำลังเรียงหิน (ภาพศิลปิน)

222 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

ภาพที่ 11

Andy Goldsworthy
Ice arch (Stone)
1982
Installation
ขนาดตามที่ตั้ง

ภาพที่ 12

Andy Goldsworthy

Rowan Leaves around a Hole

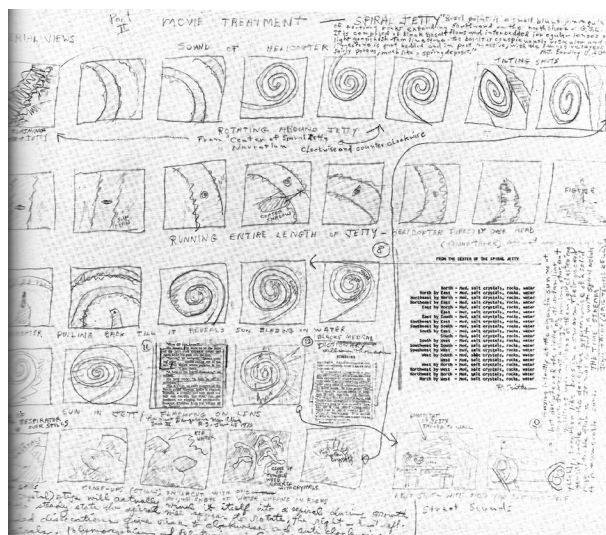
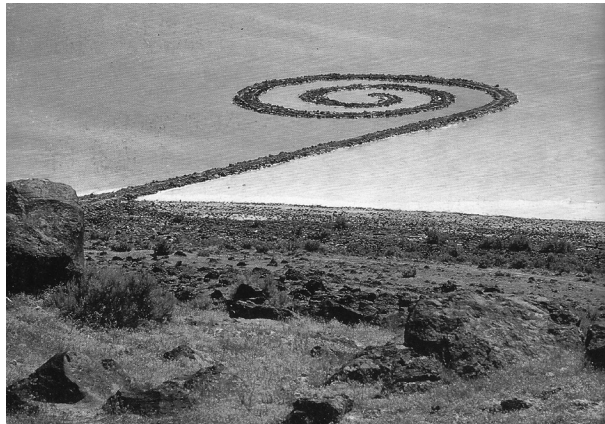
1978

Installation

ขนาดตามที่ตั้ง

งานเฉพาะกาล ปัจจุบันไม่มีอยู่

224 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

ภาพที่ 13-14

Robert Smithson

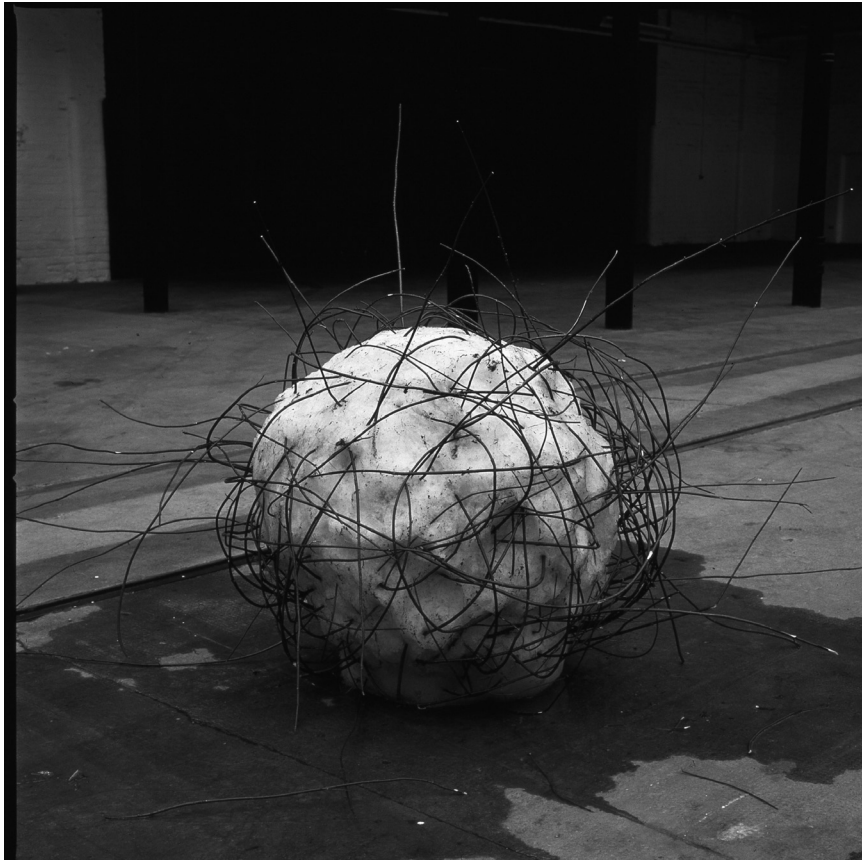
Spiral jetty

1970

Land Art

4,572 m. x 457.2 m.

Rozel Point, Great Salt Lake, Utah

ภาพที่ 15

Andy Goldsworthy
Snowballs in Summer
1988
Installation
ขนาดตามที่ตั้ง

226 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

ภาพที่ 16

Steven Siegel

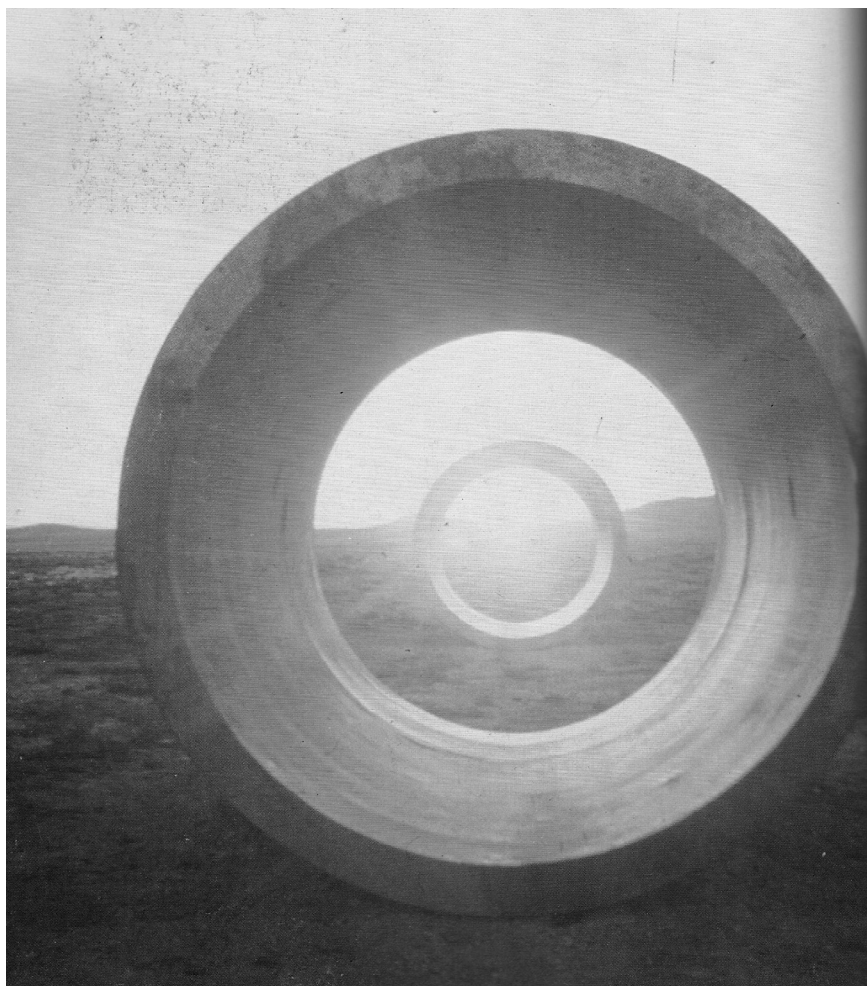
To See Jennie Smile

2006

Sculpture

731cm. x 308 cm.

North Carolina Museum of Art, USA งานเฉพาะกาล ปัจจุบันไม่มีอยู่

ภาพที่ 17

Nancy Holt
Sun Tunnels
1976
Installation
300 cm. x 600 cm.
Lucin, Utah

228 แนวคิดเกี่ยวกับ “ธรรมชาติ” ในศิลปะร่วมสมัยในยุโรปและอเมริกา โดย กลุ่มนักศึกษา

ภาพที่ 18

Peter Erskine
Secrets of the Sun
installation
1992
ขนาดตามที่ตั้ง
Rome, Italy

Photo by: Ahmed Hayman

ภาพที่ 19

Sarah Rifaat

Solar Scarab

Land art

2010

ขนาดตามที่ตั้ง

Cairo, Egypt งานเฉพาะกาล ปัจจุบันไม่มีอยู่

Photo: Ricardo Villalón

ภาพที่ 20

Pablo Caballero

Human Hurricane

Land art

2010

ขนาดตามที่ตั้ง

Mexico. City งานเฉพาะกาลปัจจุบันไม่มีอยู่

ภาพที่ 21

Bjargey Olafsdottir

Red Polar Bear

Land art

2010

ขนาดตามที่ตั้ง

Iceland งานเฉพาะกาล ปัจจุบันไม่มีอยู่

ใช้ OSSN

- 1 Chalengsak Chuaoorawan. ทวีปอเมริกาเหนือ. เข้าถึงได้จาก <http://www.sainampeung.ac.th/chalengsak/> สืบค้น 3 มีนาคม 2557.
- 2 Joakim Kaminsky. Clear Cut. เข้าถึงได้จาก <http://www.kjellgrenkaminsky.se/.../portfolio/all/clear-cut/> สืบค้น 3 มีนาคม 2557.
- 3 Thomas Nelson. *The Holy Bible: New King James Version*. Gift Edition, Tennessee: Thomas Nelson Publishers. 1 (Genesis 1:1-2:3).
- 4 สันติรักษ์ ประเสริฐสุข. *สุนทรีศาสตร์และทฤษฎีทางสถาปัตยกรรมตะวันตก: จากคลาสสิกถึงดิสคอนสตรัคชัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552. 36-43.
- 5 จอร์จ เฟอร์กูสัน. *เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์*. กุลวดี มกราภิรมย์, ผู้แปล. พิมพ์ครั้งที่ 7, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2556. 60.
- 6 มิชาเอล โลลัค. *แลนด์อาร์ต Land art*. กรุงเทพฯ: เดอะเกรทโฟนอาร์ท, 2552.
- 7 ภายในห้องนิทรรศการ ดังเช่น ผลงาน "Table" โดย Joseph Kosuth ศิลปินชาวอเมริกาด้วยผลงานที่ประกอบไปด้วยโต๊ะหนึ่งตัวพร้อมกับภาพถ่ายโต๊ะขยายใหญ่บนผนัง 1 ภาพ ซึ่งด้านข้างเป็นคำจำกัดความของโต๊ะจากพจนานุกรม ถ่ายเอกสารขยายใหญ่ติดผนัง จากงานชิ้นนี้จะเห็นว่าศิลปินใช้ Technology ในการถ่ายภาพและการพิมพ์เข้ามามีบทบาทควบคู่กับการใช้แนวคิด Conceptual Art และศิลปะจัดวาง ดังนั้นการกล่าวถึงกระบวนการใช้ Technology สมัยใหม่ในยุคนั้น ก็จะเริ่มจาก Technology พื้นฐานไปจนถึงซับซ้อน
- 8 จิระพัฒน์ พิตรปรีชา. *โลกศิลปะ ศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ, 2552. 347.
- 9 คำกล่าวของ Andy Goldsworthy. เข้าถึงได้จาก www.goldsworthy.cc.gla.ac.uk สืบค้น 25 กุมภาพันธ์ 2557.
- 10 คำกล่าวของ Robert Smithson. เข้าถึงได้จาก http://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Smithson สืบค้น 25 กุมภาพันธ์ 2557.
- 11 นิพนธ์ ทวีกาญจน์. *ประวัติศาสตร์ศิลป์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2529. 27.
- 12 จินัญญา เติรียมอนุรักษณ์ แปล. *ศิลปะสมัยใหม่ความรู้ับบัพทพา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเพนเวิลด์, 2554. 56.

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

- Jencks, Charles. *What is Post-Modernism*. Third Edition Academy Group Ltd.: London, 1989.
- Johnson, Ellen H. *Modern Art and The Object. A Century of changing Attitudes*. Thames and Hudson Ltd, 1976.
- Malpas William. *Installation art in close-up*. Kent: Crescent Moon, 2007.
- Udo Weilacher. *Between landscape architecture and land art*. with forewords by John Dixon Hunt and Stephen Bann. Basel: Birkhauser, 1999.

ภาษาไทย

- กำจร สุนพงษ์ศรี. *ศิลปะสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2528.
- จณัญญา เจริญมอญรักชน แปล. *ศิลปะสมัยใหม่ความรู้ฉบับพกพา*. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเพนเวิลด์, 2554. 56.
- จอร์จ เพอร์ดูสัน. *เครื่องหมายและสัญลักษณ์ในคริสต์ศิลป์*. กุลวดี มกราภิรมย์, ผู้แปล. พิมพ์ครั้งที่ 7, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2556.
- ปัญญา เทพสิงห์. *ศิลปะเอเชีย*. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548.
- นิพนธ์ ทวีกาญจน์. *ประวัติศาสตร์ศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 1, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2529. 27.
- มิชาเอล โลลิต. *แลนด์อาร์ต Land art*. กรุงเทพฯ: เดอะเกรทไพนธ์อาร์ท, 2552.
- สันติรักษ์ ประเสริฐสุข. *สุนทรียศาสตร์และทฤษฎีทางสถาปัตยกรรมตะวันตก : จากคลาสสิกถึงดีคอนสตรัคชัน*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.

บทความออนไลน์

- Ansel Adams. ANSEL ADAMS PHOTOGRAPHY. เข้าถึงได้จาก <http://www.anseladams.com/> สืบค้น 3 มีนาคม 2557.
- Chalengsak Chuaorawan. ทวีปอเมริกาเหนือ. เข้าถึงได้จาก <http://www.sainampeung.ac.th/chalengsak/> สืบค้น 3 มีนาคม 2557.
- Jookim Kaminsky. Clear Cut. เข้าถึงได้จาก <http://www.kjellgrenkaminsky.se/en/blog/portfolio/all/clear-cut/> สืบค้น 3 มีนาคม 2557.
- Karin Bolender. Into the Holocene: The Art of Steven Siegel. เข้าถึงได้จาก <http://www.stevensiegel.net/content-main.html?page=2> สืบค้น 2 มีนาคม 2557.
- nelson-atkins.org. Without Place - Without Time - Without Body. เข้าถึงได้จาก <http://www.smithsonianmag.com/science-nature/nimbus-clouds-mysterious> สืบค้น 1 มีนาคม 2557.
- Patricia Phillips. The Sculpture of Steven Siegel. เข้าถึงได้จาก http://www.stevensiegel.net/users/StevenSiegel11425/docs/Sculpture_Review.pdf สืบค้นวันที่ 2 มีนาคม 2557.
- Sonneveld, Reinier. Sublime fake. เข้าถึงได้จาก <http://www.artway.eu/content.php?id=1241&action=show&lang=en> สืบค้น 5 มีนาคม 2557.
- Tree Mountain - Agnes Denes works. เข้าถึงได้จาก <http://www.agnesdenesstudio.com/WORKS8.html> สืบค้น 7 มีนาคม 2557.
- The Art of Nature. เข้าถึงได้จาก <http://blogs.uoregon.edu/artofnature/nature-as-art/nature-as-medium/> สืบค้นวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2557.
- Tinsley, Claire. Nimbus Clouds: Mysterious, Ephemeral and Now Indoors. เข้าถึงได้จาก <http://www.smithso->

nianmag.com/science-nature/nimbus-clouds-mysterious-ephemeral-and-now-indoors-166627507/?no-ist
สืบค้น 1 มีนาคม 2557.

What it Means to Plant a Forest - Greenmuseum.org. เข้าถึงได้จาก http://www.greenmuseum.org/content/artist_content/ct_id-198__artist_id-63.html สืบค้น 7 มีนาคม พ.ศ. 2557.

จาก Land Art และ Spiral Jetty ลู่ นิเวศน์ศิลป์ ริมฝั่งแม่น้ำโขง. เข้าถึงได้จาก <http://jumpsuri.blogspot.com/2010/01/land-art-spiral-jetty-contemporary-art.html> สืบค้น 25 กุมภาพันธ์ 2557.

ชาย โพธิ์สิตา. ชีวิตและความตายในวัฏจักรของพระพุทธรศาสนา. เข้าถึงได้จาก <http://www.ipsr.mahidol.ac.th/IPSR/AnnualConference/Conferencell/Article/Article05.htm> สืบค้นวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2557.